

Порядок реагування на випадки булінгу

1. Загальні положення

1. Цей Порядок визначає механізм реагування на випадки булінгу (цькування) в закладів освіти всіх типів і форм власності, крім тих, які забезпечують здобуття освіти дорослих, у тому числі післядипломної освіти.

Звертаємо увагу, що механізм реагування на випадки булінгу (цькування) поширюється на всі заклади освіти незалежно від типу і форми власності, де здобувають освіту діти (малолітні особи віком до 14 років та/або неповнолітні особи віком від 14 до 18 років), як одна із обов'язкових сторін булінгу (цькування).

2. Терміни, використані у цьому Порядку, вживаються у таких значеннях:

Кривдник (булер)- учасник освітнього процесу, в тому числі малолітня чи неповнолітня особа, яка вчиняє булінг (цькування) щодо іншого учасника освітнього процесу;

Потерпілий (жертва булінгу)- учасник освітнього процесу, в тому числі малолітня чи неповнолітня, щодо якої було вчинено булінг (цькування);

Спостерігачі- свідки та (або) безпосередні очевидці випадку булінгу (цькування);

Сторони булінгу (цькування)- безпосередні учасники випадку: кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності).

Інші терміни вживаються у значеннях, наведених у Законах України «Про освіту», «Про соціальні послуги», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».

3. Проявами, які можуть бути підставами для підозри в наявності випадку булінгу (цькування) учасника освітнього процесу в закладі освіти, є:

-замкнутість, тривожність, страх або, навпаки, демонстрація повної відсутності страху, ризикована, зухвала поведінка;

-неврівноважена поведінка;

-агресивність, напади люті, схильність до руйнації, нищення, насильства;

-різка зміна звичної для дитини поведінки;

-уповільнене мислення, знижена здатність до навчання;

-відлюдкуватість, уникнення спілкування;

-ізоляція, виключення з групи, небажання інших учасників освітнього процесу спілкуватися;

-занижена самооцінка, наявність почуття провини;

-поява швидкої втомлюваності, зниженої спроможності до концентрації уваги;

-демонстрація страху перед появою інших учасників освітнього процесу;

-схильність до пропуску навчальних занять;

-відмова відвідувати заклад освіти з посиланням на погане самопочуття;

-депресивні стани;

-аутоагресія (самоушкодження);

-суїцидальні прояви;

-явні фізичні ушкодження та (або) ознаки поганого самопочуття; пошкодження чи зникнення особистих речей; вимагання особистих речей, їжі, грошей; жести, висловлювання, прізвиська, жарти, погрози, поширення чуток сексуального (інтимного) характеру або інших відомостей, які особа бажає зберегти в таємниці;

-наявність фото-, відео- та аудіоматеріалів фізичних або психологічних знущань, сексуального (інтимного) змісту;

-наявні пошкодження або зникнення майна та (або) особистих речей.

Варто наголосити , що окреслені прояви можуть бути підставою для підозри випадку булінгу (цькування) та слугують додатковим маркером для вчасного виявлення булінгу (цькування).

Цей перелік не є вичерпним та може свідчити не лише про наявність випадків булінгу (цькування), а й про інші прояви насильства.

До булінгу (цькування) в закладах освіти належать випадки, які відбуваються безпосередньо в приміщенні закладу освіти та на прилеглих територіях (включно з навчальними приміщеннями, приміщеннями для занять спортом, проведення заходів, коридорами, роздягальнями, вбиральнями, душовими кімнатами, їдальнею, тощо) та/ або за межами закладу освіти під час заходів, передбачених освітньою програмою, планом роботи закладу освіти та інших освітніх заходів, що організовуються за згодою керівника закладу освіти, в тому числі дорогою до (із) закладу освіти.

Окрім визначених місць, де можуть траплятися випадки булінгу (цькування) між учасниками освітнього процесу, які мали місце в закладі освіти, можуть мати місце поза освітнім процесом в інших місцях, зокрема, на прилеглих до закладу освіти територіях, в мережі Інтернет тощо.

Ознаки булінгу є систематичне застосування засобів електронних комунікацій

-Умисне позбавлення їжі, одягу, коштів, документів, іншого майна або можливості користуватися ними, перешкоджання в отриманні освітніх послуг, примушування до праці та інші правопорушення економічного характеру.

-словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи.

-будь-яка форма небажаної вербальної, невербальної чи фізичної поведінки сексуального характеру, зокрема ПРИНИЗЛИВІ ПОГЛЯДИ, жести образливі РУХИ ТІЛА, прізвиська, образи, жарти, погрози, поширення образливих ЧУТОК

-будь-яка форма небажаної фізичної поведінки, зокрема Ляпаси, стусани, штовхання, ЩИПАННЯ, шмагання, кусання, завдання ударів.

-інші правопорушення насильницького характеру.

У РАЗІ НАЯВНОСТІ ВІДПОВІДНИХ ОЗНАК БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ) ДІТИ, БАТЬКИ, ПЕДАГОГІЧНІ АБО ІНШІ ПРАЦІВНИКИ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ЗОБОВ'ЯЗАНІ ПОВІДОМИТИ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ АБО ІНШИХ СУБ'ЄКТІВ РЕАГУВАННЯ.

Інші прояви насильницького характеру також не варто ігнорувати.

СУБ'ЄКТИ РЕАГУВАННЯ У РАЗІ НАСТАННЯ ВИПАДКУ БУЛІНГУ (цькування) в закладі освіти:

- служба освітнього омбудсмена;
- служба у справах дітей
- центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді
- органи місцевого самоврядування
- керівники та інші працівники закладів освіти
- засновники закладів освіти або уповноважений ними орган
- територіальні органи(підрозділи) Національної поліції України.

Педагогічні та інші працівники закладу освіти у разі, якщо вони виявляють булінг (цькування), **ЗОБОВ'ЯЗАНІ:**

- Вжити невідкладних заходів для припинення небезпечного впливу
- За потреби надати домедичну допомогу та викликати бригаду екстренної (швидкої) медичної допомоги для надання екстренної медичної допомоги
- Звернутись (за потреби) до територіальних органів (підрозділів) Національної поліції України
- Повідомити керівника закладу освіти(в усній формі, мають бути зафіксовані у письмовій формі та зареєстровані відповідно до порядку внутрішнього діловодства) та принаймні одного з батьків або інших законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування)

Принцип пропорційності

ШКОДА, ЯКА ЗАПОДІЯНА У РЕЗУЛЬТАТІ ВПЛИВУ (ПРИПИНЕННЯ, ВІДВЕРНЕННЯ), НЕ ПОВИННА ПЕРЕВИЩУВАТИ БЛАГА, ДЛЯ ЗАХИСТУ ЯКОГО ЦЕЙ ВПЛИВ ЗАСТОСОВАНИЙ.

Права та обов'язки комісії

Голова комісії:

- організовує роботу комісії і відповідає за виконання покладених на комісію завдань, головує на її засіданнях та визначає перелік питань, що підлягають розгляду.
- визначає функціональні обов'язки кожного члена комісії.
- доводить до відома учасників освітнього процесу рішення комісії згідно з протоколом засідання та здійснює контроль за їхнім виконанням

У раз відсутності голови комісії, його обов'язки виконує заступник голови комісії.

Секретар комісії:

- забезпечує підготовку проведення засідань комісії та матеріалів, що підлягають розгляду на засіданнях комісії, ведення протоколу засідань комісії (за формою згідно з додатком до цього Порядку, що оформляється наказом керівника закладу освіти.
- не пізніше 18 години дня, що передує дню засідання комісії, повідомляє членів комісії, а також заявника та інших зацікавлених осіб про порядок денний запланованого засідання, дату, час і місце його проведення, а також надає/надсилає членам комісії та зазначеним особам необхідні матеріали в електронному або паперовому вигляді.

Член комісії має право:

- ознайомитися з матеріалами, що стосуються випадку булінгу (цькування), брати участь у їх перевірці.
- подавати пропозиції, висловлювати власну думку з питань, що розглядаються.
- брати участь у прийнятті рішення шляхом голосування.
- висловлювати окрему думку усно або письмово.
- вносити пропозиції до порядку денного засідання комісії.

Член комісії зобов'язаний:

- особисто брати участь у роботі комісії.
- не розголошувати стороннім особам відомості, що стали йому відомі у зв'язку з участю у роботі комісії, і не використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб.
- виконувати в межах, передбачених законодавством та посадовими обов'язками, доручення голови комісії.
- брати участь у голосуванні.

Порядок роботи комісії

Метою діяльності комісії є припинення випадку булінгу (цькування) в закладі освіти; відновлення та нормалізація стосунків, створення сприятливих умов для подальшого здобуття освіти у групі (класі), де стався випадок булінгу (цькування); з'ясування причин, які призвели до випадку булінгу (цькування), та вжиття заходів для усунення таких причин; оцінка потреб сторін булінгу в соціальних та психолого-педагогічних послугах та забезпечення таких послуг.

Діяльність комісії здійснюється на принципах:

- законності
- верховенства права
- поваги та дотримання прав і свобод людини
- неупередженого ставлення до сторін булінгу (цькування)
- відкритості та прозорості
- конфіденційності та захисту персональних даних
- невідкладного реагування
- комплексного підходу до розгляду випадку булінгу (цькування)
- нетерпимості до булінгу (цькування) та визнання його суспільної небезпеки

Комісія у своїй діяльності забезпечує дотримання вимог Законів України «Про інформацію», «Про захист персональних даних».

До завдань комісії належать:

- Збір інформації щодо обставин випадку булінгу (цькування), зокрема пояснень сторін булінгу (цькування), батьків або інших законних представників малолітніх або неповнолітніх сторін булінгу (цькування)
- висновків практичного психолога та соціального педагога закладу освіти
- відомостей служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді
- експертних висновків (за наявності), якщо у результаті вчинення булінгу була завдана шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого
- інформації, збереженої на технічних засобах чи засобах електронної комунікації (Інтернет, соціальні мережі, повідомлення, тощо)
- іншої інформації, яка має значення для об'єктивного розгляду заяви.
- розгляд та аналіз зібраних матеріалів щодо обставин випадку булінгу та прийняття рішення про наявність/відсутність обставин, що обґрунтовують інформацію, зазначену у заяві.
- оцінка потреб сторін булінгу в отриманні соціальних та психолого-педагогічних послуг та забезпечення таких послуг, в тому числі із залученням фахівців служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді **(відповідне рішення зазначається в протоколі засідання комісії)**
- визначення причин булінгу та необхідних заходів для усунення таких причин **(відповідне рішення зазначається в протоколі засідання комісії)**
- визначення заходів виховного впливу щодо сторін булінгу у групі (класі), де стався випадок булінгу **(відповідне рішення зазначається в протоколі засідання комісії)**
- моніторинг ефективності соціальних та психолого-педагогічних послуг, заходів з усунення причин булінгу, заходів виховного впливу та корегування (за потреби) відповідних послуг та заходів
- надання рекомендацій для педагогічних працівників закладу освіти щодо доцільних методів здійснення освітнього процесу та інших заходів з малолітніми чи неповнолітніми сторонами булінгу, їхніми батьками або іншими законними представниками **(відповідне рішення зазначається в протоколі засідання комісії)**
- надання рекомендацій для батьків або інших законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування) **(відповідне рішення зазначається в протоколі засідання комісії)**

Формою роботи комісії є засідання, які проводяться у разі потреби. Дату, час і місце проведення засідання комісії визначає голова

Засідання комісії є правоможним у разі участі в ньому не менш як двох третин її складу.

Рішення з питань, що розглядаються на засіданні комісії, приймаються шляхом відкритого голосування більшістю голосів від затвердженого складу комісії. У разі рівного розподілу голосів, голос голови комісії є вирішальним.

БАТЬКИ здобувачів освіти, які стали сторонами булінгу згідно з частиною третьою статті 55 Закону України «Про освіту» зобов'язані виконувати рішення та рекомендації комісії з розгляду випадків булінгу в закладі освіти.

На цьому голова комісії має наголосити під час доведення рішення комісії до відома батьків.